

Vaikas ir viešoji erdvė. Tėvų nuostatos XX–XXI a.

AUDRONĖ DARASKEVIČIENĖ

Etninės kultūros globos taryba, J. Tumo-Vaižganto g. 4–1, LT-01108 Vilnius

El. paštas audronep@hotmail.com

Straipsnyje įvairiais aspektais analizuojamas vaiko (iki 3 metų) dalyvavimas viešajame gyvenime XX–XXI a. Lietuvoje. Pagal tėvų su vaikais dalyvavimą viešojoje erdvėje aiškinamasi: koks vaiko amžius laikytas (laikomas) tinkamu pradėti lankytis viešumoje; analizuojami įsitikinimai, lėmę skirtingas nuostatas dėl vaikų dalyvavimo viešajame gyvenime; bandoma atskleisti vaiko priežiūros aplinkybes, visuomenės vertybes, bendruomeninio gyvenimo niuansus, turėjusius įtakos šių nuostatų kaitai. Daroma išvada, kad XXI a. pirmaisiais dešimtmečiais, palyginti su ankstesniuoju laikotarpiu, akivaizdus besiformuojantis naujas mažo vaiko dalyvavimo viešojoje erdvėje modelis.

Raktažodžiai: kūdikis, vaikas, viešumas, viešoji erdvė

ĮVADAS

Straipsnyje analizuojamas mažo vaiko (1) dalyvavimas viešajame gyvenime (2) XX–XXI a. pradžios Lietuvoje. Šis tėvų elgesį atspindintis požiūris – etnologijos moksle nauja ir iki šiol mažai nagrinėta tema. Mažo vaiko santykis su viešuma XX a. pradžioje aptariamas Angelės Vyšniauskaitės [10], Pranės Dundulienės [7], Rasos Paukštytės-Šaknienės [13, 16], Rasos Račiūnaitės [19], Jurgitos Macijauskaitės-Bondos [11], Romano Vasiliausko [26], Irenos Stonkuvienės [21–23] darbuose. XX a. II pusės – XXI a. situacija aptariama Andželikos Bylaitės-Žakaitienės [4], Rasos Paukštytės-Šaknienės [14, 15, 17, 18], Audronės Daraškevičienės [5] tyrinėjimuose. Tačiau visuose išvardytuose darbuose vaiko sąlyčio su viešuma tema tiriama tik vienu ar kitu aspektu. Šiame straipsnyje siekiama išanalizuoti vaiko dalyvavimo viešojoje erdvėje kaitą mieste ir kaime XX–XXI a.

-
- (1) Straipsnyje kalbama apie ankstyvąją vaikystę. Ankstyvoji vaikystė, kaip ir R. Račiūnaitės knygoje „Moteris lietuvių tradicinėje kultūroje“, apibrėžiama kaip vaiko amžius iki trejų metų. Ankstyvojoje vaikystėje išskiriama kūdikystė – vaiko amžius iki vienerių metų [19, 70].
 - (2) Sąvokos „viešoji sfera / erdvė / pasaulis / gyvenimas“ straipsnyje naudojamos kaip priešprieša sąvokoms „privati / šeimos / namų sfera / erdvė / pasaulis / gyvenimas“.

Lietuvoje. Straipsnyje keliami klausimai pasitarnaus sprendžiant vaiko inkultūracijos problemą ir gilinantis į Lietuvos visuomenės modernėjimo procesą.

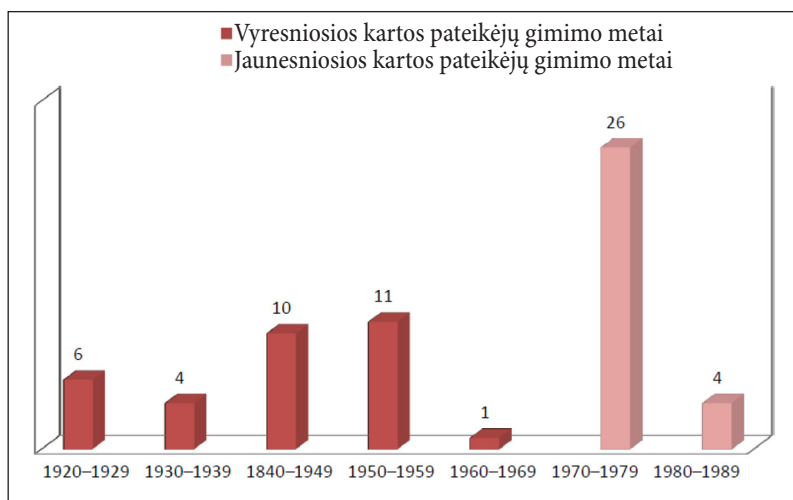
Straipsnio objektas – vaiko iki 3 metų viešasis gyvenimas.

Keliami uždaviniai – nustatyti, koks vaiko amžius XX–XXI a. laikytas (laikomas) tinkamu pradėti lankytis viešumoje; išanalizuoti, kokie tėvų įsitikinimai lėmė skirtingą supratimą apie mažamečių vaikų dalyvavimą viešajame gyvenime skirtingais aptariamojo laikotarpio tarpniais; atskleisti, kokios kūdikių priežiūros aplinkybės, visuomenės vertybinės nuostatos, bendruomeninio gyvenimo aspektai lėmė šių nuostatų kitimą; apžvelgti kai kuriuos XXI a. pradžios skirtumus tarp miesto ir kaimo.

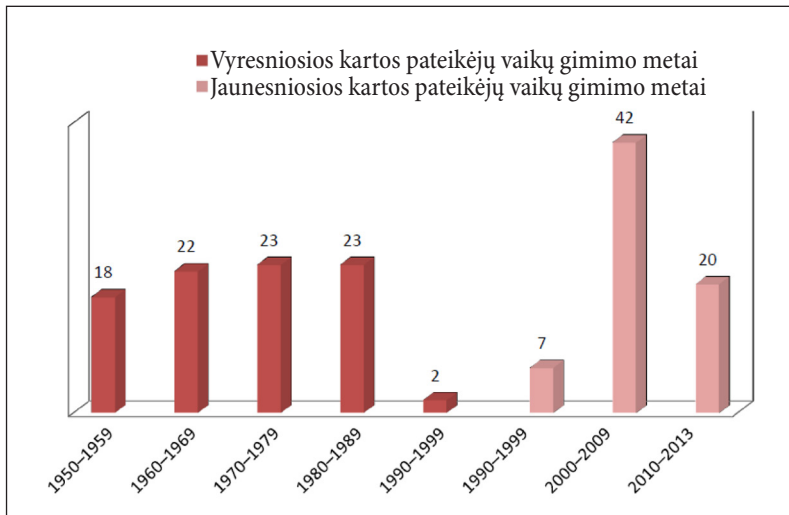
Metodas – pusiau struktūruotas interviu, viešosios erdvės stebėjimas, etnografinių šaltinių analizė, etnologinių tyrimų analizė.

Vaiko dalyvavimas viešojoje erdvėje XX a. pradžioje analizuojamas remiantis etnologiniais tyrimais ir Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus bylose (toliau – VUB RS) (f. 81-137; 81-64; 81-31a; 81-172; 81-221; 81-1217; 81-1223) saugoma etnografinė medžiaga. Jose sukaupti XIX–XX a. sandūroje gimusių pateikėjų iš Šilalės, Šalčininkų, Veliuonos, Skaudvilės, Veisiejų, Merkinės, Kražių, Plungės, Platelių, Anykščių apylinkių pasakojimai.

Straipsnio pagrindą sudaro 2010–2013 m. autorės atlikti etnografiniai lauko tyrimai Vilniaus mieste bei mažesniuose miestuose, miesteliuose ir kaimuose Švenčionių, Molėtų, Zarasų, Biržų, Panevėžio, Kretingos, Plungės ir Skuodo rajonuose. Medžiaga surinkta pagal autorės sudarytą klausimyną „Motinystė ir vaiko auginimas“, kurio klausimai apima įvairius vaiko asmenybės bei santykio tarp vaiko ir tėvų formavimo aspektus, pavyzdžiui, elgesys su naujagimi, žindymas, nešiojimas, kalbinimas, dalyvavimas viešajame gyvenime, vaiko priežiūros ir kitų motinos darbų derinimas. Kalbintos 62 moterys (29 – Vilniuje, 33 – mažesniuose miestuose ir kaimuose). 33 pateikėjos, gimdžiusios XXI a. pirmaisiais dešimtmečiais, įvardijamos kaip jaunesnioji pateikėjų karta. 29, gimdžiusios XX a. II pusėje (6–9 deš.), įvardijamos kaip vyresnioji karta. Didžioji dalis respondenčių – lietuvės, 2 – lenkės, 1 – rusė. Medžiaga saugoma asmeniniame archyve.

1 pav. Pateikėjų gimimo metai

2 pav. Pateikėjų vaikų gimimo metai

Atrenkant pateikėjas orientuotasi į moteris, turinčias vaikų. Atsižvelgta į jų amžių ir gyvenamąją vietovę. Atliekant jų paiešką naudotasi „gniūžtės“ metodu.

Aptariant XXI a. būdingas tendencijas, pasitelkiamas viešosios erdvės stebėjimas, vykdytas 2007–2013 metais. Jo metu lankytasi įvairiuose koncertuose, kavinėse, festivaluose, parodose, mamų klubuose, tėvystės centruose, edukacinėse mokyklėlėse.

Reiškinys analizuojamas remiantis kūdikystės temą tiriančio kultūros antropologo prof. Roberto A. Levino pateikiama vaiko priežiūros analizės schema. Joje nurodoma, kad tėvų elgesys vaikų atžvilgiu yra lemiamas veiksnys, kurį galima suskirstyti į tris apibendrinančias grupes. Pirmoji grupė – žmogui, kaip gyvūnijos rūšiai, būdingi universalūs konstruktai: motinos jautrumas kūdikio siunčiamiems signalams, laipsniškas kūdikio centrinės nervų sistemos brendimas ir t. t. Antroji grupė – tam tikrai visuomenei būdingos socioekonominės sąlygos: technologijų lygis, instituciniai konstruktai ir galimybės. Šie ilgainiai kintantys veiksniai turi įtakos vaiko augimo ištekliams, pavyzdžiui, lemia maisto kiekį ir kokybę, sveikatos priežiūros galimybes ir formas, socialinį dėmesį. Trečioji tėvystės pobūdį lemianti veiksnių grupė – tai konkrečiai visuomenei būdingi kultūriniai tėvystės modeliai: idėjos, lemiančios tėvų supratimą, kas yra natūralu, normalu ir būtina bendraujant su vaikais. Jos apima visuomenės tikslus, tėvystei suteikiamas prasmės, tėvų elgesiui įtakos turinčias racionalizacijas. Šie veiksniai, remiantis R. Levinu, tai draudimų ir paskatinimų sistema, įtvirtinanti optimalią tėvystės investavimo strategiją, kuri turėtų būti suprantama ne tik kaip darbo padalijimas vaikams ir resursų kiekis, skiriamas kiekvienam vaikui, bet ir kaip motinos energijos paskirstymas vaikų priežiūrai ir kitoms užduotims [9, 16–21].

VAIKO DALYVAVIMAS VIEŠAJAME GYVENIME XX A. PRADŽIOJE

XX a. pradžios Lietuvos kaimo tradicijų tyrimai liudija, kad šioje kultūroje vaikas anksntyvoje vaikystėje su viešuoju pasauliu mažai kontaktavo. Gana tipiską atvejį aptarė

I. Stonkuvienė, cituodama vieną iš savo pateikėjų: *Anksčiau vaikų niekas niekur neimdavo. Sėdėdavo sau namie* [21, 80]. Nuo kontakto su viešuoju pasauliu vaikas saugotas net ir namuose – laikytasi papročio, kad į namus atėjus svečiui vaikus reikia vyti lauk arba į užkrosnį [21, 79; 23, 100–101; 4, 80–82]. Kad šeima ir namai, o ne viešasis pasaulis XX a. pradžios kultūroje buvo laikomi natūralia vaiko vieta ankstyvojoje vaikystėje, liudija ir R. Račiūnaitė: *Formuojant žmogų kūdikystės laikotarpiu pagrindinis vaidmuo teko jo motinai ir kasdienei namų aplinkai* [19, 71]. R. Vasiliauskas taip pat pažymi, kad vaiko socializacija prasidėdavo šeimoje ir tik vėliau tęsėsi didesnėje kaimo bendruomenėje [26, 88].

Viena iš priežasčių, kodėl mažas vaikas ribotas nuo kontakto su viešuma, – XX a. pradžios pasaulėžiūroje vyravęs tikėjimas, kad mažą vaiką galima nužiūrėti [1, 47]. Itin jautriai blogai akiai laikytas kūdikis [13, 69; 27, 259; 6, 22; 10, 75], ypač nekrikštytas [13, 69]. Tikėta, kad jis labai paveikus įvairiems tyčia ir netyčia prieš jį nukreiptiems maginį poveikį turintiems veiksams [11, 51]. J. Balio teigimu, *lig pusės metų kūdikį labai dabo-jama ir sergima nuo nužiūrėjimo ir nudyvijimo, todėl jį laikoma vis patamsyje paguldytą, akyles skarele pridengus ir lopšį marška apsupus* [2, 41].

Teigti, kad kūdikis nuo viešojo gyvenimo XX a. pradžios kultūroje buvo atribotas visiškai, negalime. Kūdikis su didesne bendruomene susidurdavo per naujagimio lankymą [13, 64–66; 19, 58–63], krikštynas [13, 100–122; 19, 51–54]. Į viešąją erdvę dažnu atveju jis buvo išnešamas per motinos įvesdinimą į bažnyčią [13, 129; 19, 60]. Eidamos dirbti į laukus (tam tikra prasme – tai taip pat viešoji erdvė), motinos dažnai kartu nešdavosi ir kūdikius [8, 302; *VUB RS*, f. 81-137; 81-172; 81-221; 81-298]. Išskirtiniais atvejais mažesni vaikai, kurių neturėdavo kur ir su kuo palikti, buvo imami į šeimos šventes – vestuves, krikštynas [23, 99]. Išvardytų mažo vaiko susidūrimo su viešuoju pasauliu pagrindas – būtinybė. Naujagimio lankymas, krikštijimas, motinos įvesdinimas į bažnyčią – apeiginiai veiksmai, juos atliekančiųjų įsitikinimu, itin svarbūs ir vaikui, ir bendruomenei (3). Į laukus kūdikis buvo imamas, kai nebuvo su kuo jo palikti (4), esant būtinybei jį pažindyti. Net ir šie būtinybės nulemti kūdikio susidūrimo su viešuoju pasauliu atvejai laikyti rizikingais. Tėvai buvo perspėjami apie vaikui viešumoje gresiančius pavojus ir mokomi kūdikį apsaugoti [2, 42; 13, 67–68; 13, 102]. Tikėjimo bloga akimi negalime laikyti XX a. pradžios kaimo kultūroje vienintele vaiko ribojimo nuo viešumos priežastimi. Tai sietina su aptariamojo laikotarpio kaimo žmonių gyvenimo būdu, bendruomeninio gyvenimo formomis, socioekonominėmis sąlygomis. I. Stonkuvienė pažymi, kad vienas iš esminių XX a. pradžios kaimo gyvenimo būdo bruožų – uždarumas, ypač būdingas vieniškių gyventojams. Kaimynai vieni kitus lankė retai ir tik esant rimtam reikalui. Tai buvo viena priežasčių vaikams, svečiui užėjus, liepti pasišalinti. Į bendruomeninius susiėjimus vieniškių gyventojai vaikų neimdavo dėl didelių atstumų. Tankiai gyvenamuose kaimuose, pasak I. Stonkuvienės, vaikas lengviau ir anksčiau įsiliedavo į viešąjį gyvenimą, nes ten ir suaugusieji daugiau bendravo su kaimynais [21, 63–64]. Tačiau dalis mano pateikėjų teigia, kad ne tik vieniškių, o ir miestelių gyventojų kasdienybė buvo daug uždaresnė nei šiandien. Pavyzdžiui, lankymasis parduotuvėje buvo itin retas reiškinys: *A kiek, dukryte, parduotuvėn eidava? Nusipirkti kokios skarytes, kokių kojinių ar sukrytes* (5). Tuo metu

(3) Remiantis etnologinių terminų žodynu, apeiginių veikslių tikslas – įvesti į bendruomenę arba suteikti apsaugą [24: 257].

(4) *VUB RS*, f. 81-137. Ona Rudienė, g. 1885. Šilalės r., Pajūrio apyl. Užrašė Stasė Kudzaitė.

(5) Aldona, g. 1933, Švenčionių r.

žmonės daugeliu būtiniausių maisto produktų ir daiktų apsirūpindavo be parduotuvių. Šis socioekonominis reiškinys suformavo nuostatą, kad vaiko į parduotuvę vestis nėra reikalo.

Kūdikio ir mažo vaiko ribojimą nuo viešojo gyvenimo XX a. pradžios kultūroje galima aiškinti ir remiantis R. Levino teigimu, kad visuomenėse, kuriose yra neprieinamos profesionaliosios Vakarų medicinos teikiamos galimybės, tam tikrų elgesio taisyklių (pvz., nuolatinis vaiko nešiojimas, ilgas žindymas, itin jautri reakcija į kūdikio siunčiamus signalus) yra laikomasi, nes jos veikia kaip profilaktinė priemonė saugant vaiko gyvybę [9, 256–258]. Kūdikio ar mažo vaiko kontaktų su viešuoju pasauliu ribojimą taip pat galima priskirti profilaktinėms priemonėms saugant vaiką nuo peršalimo, perkaitimo ar virusų.

R. Levinas pabrėžia, kad tėvų elgesį ir supratimą, kas yra natūralu, normalu ir būtina bendraujant su vaikais, lemia ir visuomenės tikslai. Vienas iš jų – tam tikrais bruožais pasižyminti asmenybė [9, 88–89]. Remiantis XX a. pradžios vaiko ugdymo kultūros tyrimais Lietuvoje, akivaizdu, kad tuo metu pageidaujamos vaiko savybėmis laikytos šios: paklusnumas, santūrumas, kuklumas ir drovumas [21, 79]. Geru vaiku laikytas toks, kuris daug nekalba, „nelenda į akis“, nesikiša į suaugusiųjų kalbą „su savo dvylekiu“, o klauso, ką sako suaugusieji [29, 240]. Laikytasi nuostatos, kad vaikui nedera pernelyg daug žinoti [23, 101–102]. Galima prielaida, kad mažo vaiko ribojimas nuo viešojo gyvenimo buvo viena iš priemonių ugdant pageidaujamas vaiko savybes.

Išskirti vaiko amžių, kuris XX a. pradžios kultūroje buvo suvokiamas kaip tinkamas pradėti lankytis viešumoje, nėra lengva. A. Bylaitė-Žakaitienė teigia, kad aptariamuoju laikotarpiu didžiausias dėmesys mokant vaikus etiketo buvo skiriamas nuo 4 metų [4, 80]. R. Vasiliausko tyrimai atskleidė, kad į aktyvesnę darbinę veiklą vaikas buvo pradedamas įtraukti taip pat nuo 4 metų [26, 139]. Kai kurios vyresniosios kartos pateikėjos, kalbėdamos apie savo vaikystę, teigė, kad į bažnyčią vaikai buvo pradedami vesti nuo 4 metų. Peršasi išvada, kad būtent 4 metai XX a. pradžios kultūroje buvo ta amžiaus riba, nuo kurios vaikas pradėdavo įsitraukti į aktyvesnį viešąjį gyvenimą.

VAIKAS VIEŠOJOJE ERDVĖJE XX A. II PUSĖJE

XX a. II pusėje (6) ir kaimo, ir miesto kultūroje išliko nuostata, kad su kūdikiu ir mažu vaiku viešumoje rodytis be reikalo nedera: *Kai pirmą vaiką auginau, buvom įsitikinę, kad be metų vaiko išvis negalima iš savos aplinkos išvežti. Gali būti miške ar dar kažkur, bet į miestą vaiką išvežti... Žinau, kad vaikui buvo 10 mėnesių, kai man prireikė. Įsidėjau ją į autobusą ir vežiau. Kaip dabar atsimenu, kaip mane graužė sąžinė, kad taip išėjo, kad aš dar iki metų nesulaukiau* (7). Įvairiuose viešojoje erdvėje vykstančiuose vyksmuose, pavyzdžiui, koncertuose, festivaliuose, vestuvėse, mišiose, dauguma tėvų su mažais vaikais nedalyvavo. Pasak pateikėjų, kaime net ir į parduotuvę buvo stengiamasi mažo vaiko neimti. Vienintelė miesto viešojoje erdvėje, kurioje miestiečiai tėvai su mažais vaikais leido laisvalaikį, – parkas: nuo miesto triukšmo, didelių žmonių sambūrių apsaugota vieta, lengvai pasiekiamas gamtos kampelis. Su mažais vaikais mamos stengėsi būti namie, kieme, sode, sodyboje ar gamtoje. Pramoginiais tikslais su mažais vaikas niekas nekeliavo. Jei mamai tekdavo keliauti į tolimesnę kelionę, mažamečiai vaikai buvo paliekami seneliams.

(6) Čia ir toliau kalbant apie XX a. II pusę turima galvoje XX a. 6–9 dešimtmečiai.

(7) Aldona, g. 1952, Molėtų r.

Tyrimo rezultatai rodo, kad XX a. II pusėje tikėjimas bloga akimi nebebuvo reikšminga mažo vaiko ribojimo nuo viešojo gyvenimo priežastis. Į klausimą, ar stengėsi vaiko kurį laiką nerodyti pašaliniams, didžioji dauguma pateikėjų atsakė neigiamai, paaiškinamos, kad prietarais netiki. Iš 29 tik dvi teigė tikinčios, kad vaikui gali turėti neigiamos įtakos jo rodymas svetimiems žmonėms.

XX a. II pusėje gimdžiusios pateikėjos teigia, kad jos su mažais vaikais vengė viešumos dėl to, kad, jų įsitikinimu, įprasta namų aplinka, kasdienė dienotvarkė mažam vaikui yra tiesiog labiau tinkama, nei netikėtų situacijų kupina viešoji erdvė. Pasak jų, kūdikiui labiausiai reikalinga ramybė, kuri šios kartos pateikėjoms asocijuojasi būtent su namais: *Mano bobutė sakydavo: kuo ilgiau su vaiku būsi, nekrutinsi jo, nelakstysi, tuo jam geriau. Čia gal senovinis požiūris. Bet kaip dabar tąsosi – tik gimė ir jau lekia į maljorkas ar kažkur – didžiausia nesąmonė, kokia tik gali būti. Kam? Vaikui nereikia to. Jam reikia tik ramybės, tik mamos* (8).

Vaiko ribojimo nuo viešojo gyvenimo modelį palaikė ne tik mamų įsitikinimai apie vaiką ir jo raidą, bet ir išoriniai veiksniai. Pateikėjų pasisakymai liudija, kad galingas šios tradicijos palaikymo veiksnys buvo viešoji visuomenės nuomonė: *Tais laikais žmonės buvo labai nepakantūs. <...> Dabar tai gali net į bažnyčią užėti su vaikais. Nieks tau nieko nesakys, jei tas vaikas triukšmauja arba bėgioja. Anksčiau buvo tokia suvaržyta liaudis labai* (9). Šios nuostatos palaikymą taip pat lėmė vaiko poreikiams nepritaikyta viešoji erdvė. Vyresniosios kartos pateikėjos pažymi ir įvairius buitines dalykus, turėjusius įtakos anuometinei nuostatai nevesti kūdikių į viešumą. Tai – nuolatinis vystyklų keitimas ir skalbimas, nepalikdavęs mamoms nė vienos laisvos minutės ir vertęs jas nuolatos jausti miego stoką, nepatogios kūdikio transportavimo priemonės, sausakimšas viešasis transportas.

Tačiau tėvų elgesyje su kūdikiu ir mažu vaiku XX a. II pusėje galima išvelgti ir ryškių liberalumo ženklų.

Ne viena pateikėja pasakojo, kad svetur susidūrusios su kitokiu požiūriu, jau tada abejojo, ar vietinė elgesio tradicija yra teisinga: *Aš gal 1989 metais važiauvau į Punkską, į Seinus ir pamačiau, kad ten kūdikėliai ropinėja po bažnyčią. Kaip man buvo gražu. Galvojau, kodėl pas mus taip...* (10).

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių pateikėjų, vaikus auginusių XX a. 8–9-ajame dešimtmetyje, prisiminė, kad jau buvo įprasta su vaikais, netgi kūdikiais, svečiuotis pas draugus: *Pas draugus mes edavuom jau ėr so kūdikės keliuoms valonduoms. Mūsa vėsė draugā vākū toriejė ėr mes vėsė bēndraudavuom* (11). XX a. 9-ajame dešimtmetyje „balius“ daugelyje šeimų nebebuvo laikomas vaikams netinkama vieta: *Edavuom. So vėsai mažās. Dar yr vēina nuotrauka: vēns vežēmē, ontros po vežēmo. Vēsa laika ejuom so vākās, niekor nepalēkdava. Esam i Mažeikius važīavē i balius – da mażyte tebebōva vēsai. I kaimynus ejuom mēiguotē so vēsās vākās* (12). XX a. II pusėje dauguma šeimų atmetė nuostatą, kad atėjus svečiui vaikus reikia išvyti į kitą kambarį: *Taip griežtai, kad svečias į namus, vaikai už pečiaus – jau ne, mes jau nebe* (13). Šiuos pokyčius galima paaiškinti aptariamuoju laikotarpiu populiarėjantį naują reiškinį – draugų lankymą „be rimto reikalo“.

(8) Laima, g. 1954, Vilnius.

(9) Virginija, g. 1949, Vilnius.

(10) Aldona, g. 1952, Molėtų r.

(11) Adelė, g. 1954, Kretingos r.

(12) Joana, g. 1956, Skuodo r.

(13) Aldona, g. 1952, Molėtų r.

Dar viena liberalumo apraiška – labai pakito amžiaus riba, nuo kurios vaikas laikytas pakankamai subrendusiu kontaktui su pasauliu už šeimos ribų. Vyresniosios kartos pateikėjos išsakė nuomonę, kad jau trimetis vaikas gali dalyvauti viešajame gyvenime, pavyzdžiui, lankyti vaikų darželį.

Vaiko išleidimo į lopšelių-darželių klausimą aptarsime išsamiau, nes vaikas šioje įstaigoje su viešuoju gyvenimu susiduria itin drastišku būdu – čia jis yra atskirtas ne tik nuo namų aplinkos, bet ir nuo tėvų.

D. Marcinkevičienė teigia, kad iki XX a. 8-ojo dešimtmečio lopšelių-darželių sistema Lietuvoje buvo menkai išvystyta, o ir vėliau patekti į lopšelių-darželių buvo sunku. Viešajame sektoriuje dirbančios moterys laukė, kada vaikai pateks į darželį, o auklės buvo samdomos tik iš bėdos [12, 31–39]. Tačiau mano tyrimas rodo, kad aptariamuoju laikotarpiu vyravo nuostata, jog vaikas iki 3 metų yra per mažas eiti į darželį: *Vaikams stresas tie darželiai, jie rėkia, verkia, nenori. <...> Daržely vaikas <...> yra traumuojamas* (14). Kaime ir mažesniuose miesteliuose vaikus į darželį vedė tik 43 proc. (8 iš 19) pateikėjų, dauguma – nuo 3 metų amžiaus. Mažą procentą vedusiųjų vaikus iki 3 metų į darželį lėmė ne tik įsitikinimas, kad ten vaikui yra blogai, bet ir kitos aplinkybės, pavyzdžiui, didelė dalis pateikėjų buvo namų šeimininkės. Tačiau ir viešajame sektoriuje dirbusios vilnietės teigė, kad esant galimybei buvo renkama si auklė ar močiutė, o ne darželis: *Aš neatidavinėjau vaikų į darželį. Tai yra vienas dalykas močiutei palikti, kuri be proto tuos anūkėlius myli, gal net labiau nei tu pati, ir visai kitas – kai tu tą vaikelį vedi į darželį. Eidavau į darbą pėsčia, susitikdavau mamas, vedančias tuos vaikelius bliuanančius, man labai širdį skaudė-davo ir labai džiaugdavausi, kad mano vaikam nėra tokios prievolės* (15).

Nepaisant šių tėvų nuostatų, 60 proc. pateikėjų vilniečių (6 iš 10), mažus vaikus auginusių XX a. 8–9-ajame dešimtmetyje, juos į darželį pradėjo vesti nuo 1–1,5 metų. R. Levino teigimu, pasikeitimai socioekonominiu lygmeniu yra viena iš priežasčių, kodėl keičiasi tėvų įsitikinimai apie tai, kas yra naudinga arba žalinga jų vaikams [9, 16–18]. Galima išvada, kad atsiradusi galimybė vaiką jau ankstyvoje vaikystėje vesti į darželį, taip pat įsitvirtinęs viešajame sektoriuje dirbančios moters idealas [12, 37] turėjo įtakos pakitusiai tėvų nuomonei apie vaiko vedimą į viešąją erdvę.

VIEŠOJI ERDVĖ IR VAIKAS XXI A. PRADŽIOJE

Lankantis šiandieninėse miesto šventėse, koncertuose, festivaliuose, parodose, kavinėse ir kitose viešosiose erdvėse labai dažnai tenka pamatyti jaunos tėvus, pramoginiame gyvenime dalyvaujančius kartu su kūdikiais ar mažamečiais vaikais.

Didmiestyje, mažesniuose miestuose ir kaime atliktas tyrimas parodė, kad tarp dartinųjų jaunų mamų vyrauja įsitikinimas, jog jau pirmieji vaiko metai yra amžius, ku puikiausiai tinkantis dalyvauti pramoginiame viešajame gyvenime. Didžioji dauguma ir didmiesčio, ir kaimo jaunosios kartos pateikėjų mano, kad vaiko jau kūdikystėje negalima atriboti nuo viešosios erdvės. Daugumos šios kartos moterų įsitikinimu, nuo viešumos susilaikoma tik pirmąjį mėnesį, o atskirais atvejais – tik kelias savaites ar dienas.

Dalyvavimas viešojoje erdvėje su kūdikiu suvokiamas arba kaip vertybė: *Labą žiūro teigiamā – kor tievā lonkuos, tēn ēr vāka vedas* (16), arba tiesiog kaip natūralus dalykas: *Greitai pradėjom eiti į viešumą. Gal poros savaičių. <...> Su sūnum <...> gal kokių trijų*

(14) Vlada, g. 1943, Zarasai.

(15) Sigita, g. 1959, Vilnius.

(16) Audronė, g. 1979, Kretingos r.

savaičių buvom nuvažiaavę į vieną susibūrimą – minėjimą. <...> Nebuvo taip, kad kažkur vengtum kažko, neitum. Eidavom visur (17). Jaunosios kartos pateikėjos kaip netinkamus kūdikiams susibūrimus išskyrė nebent labai triukšmingus koncertus arba vėlai vakare, naktį vykstančius renginius: *Nereikia perspausti – devintą vakaro eiti į roko koncertą nereikia* (18). Požiūrio, kad viešoji erdvė yra tinkama vieta kūdikiams, laikosi ne visos jaunosios kartos mamos. Skeptišką nuomonę dėl naujojo požiūrio išreiškė šiek tiek vyresnės (gimusios 8-ojo dešimtmečio pradžioje). Kalbėdamos apie kūdikio dalyvavimą viešajame gyvenime vartojo tokius apibūdinimus: *vis tiek tos bacilos; nuo gimimo vaikas pažeidžiamas, jautrus; vaiko apsauga dar nestipri; išėjimas vaikui – stresas*, o komentuodamos tėvų su kūdikiais aktyvų viešąjį gyvenimą teigė, kad *proto įgauni tik su metais*.

Tyrimas parodė, kad nuostatai – kūdikį vesti į viešumą – labiausiai pritarė jaunos, pirmojo vaiko sulaukusios miestietės. Jos įvardijo daugybę viešųjų erdvių, kuriose dalyvauja su kūdikiais: mamų klubai, tėvystės centrai, kūdikiams skirti edukaciniai užsiėmimai, mokyklėlės ir renginiai. Aktyviai dalyvaujama ir kultūriniuose vyksmuose, skirtuose platesnei auditorijai. Juose tėvai su kūdikiais taip pat jaučiasi patogiai: *Man labai patikdavo koncertai Mokytojų namų kiemelyje <...>. Bandžiau eiti, kad ir į <...> klasikinės muzikos koncertus. <...> Labai tinkamos parodų salės* (19).

XXI a. pradžios miesto kultūroje yra atsiradęs naujas keliavimo su kūdikiu į tolimas keliones supratimas. 42 proc. jaunosios kartos miesto pateikėjų pirmaisiais kūdikio gyvenimo metais, o kai kuriais atvejais – net mėnesiais ar savaitėmis keliavo į tolimas užsienio šalis. 53 proc. XXI a. trimečių miestiečių jau yra aplankę ne po vieną užsienio šalį.

Kaimo ir mažesniųjų miestelių jaunos mamos, nepaisant palankaus jų požiūrio į kūdikio dalyvavimą viešajame gyvenime, pasirodė esančios daug sėslesnės. Jos dažnai minėjo, kad nėra kur eiti, mažai yra pramogų. Ne didmiestyje gyvenančios jaunosios kartos pateikėjos su kūdikiais nesirinko pramoginių-poilsinių kelionių į užsienį.

Antrojo ar trečiojo vaiko sulaukusios mamos taip pat teigė, kad daugiau laiko praleidžia namie. Pasak jų, didėjant šeimai, keičiasi kai kurie įsitikinimai, galimybės ir poreikiai.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad XXI a. populiaru nuostata – kūdikis neturi būti ribojamas nuo viešojo gyvenimo – neapima kūdikio vedimo į lopšelių-darželį. Jaunoji pateikėjų karta teigia, kad vaikus į darželį pradėjo vesti tik nuo 2–3 metų – vėliau, nei vaikus į darželį dirbantys (ne namuose) miesto tėvai išvedė XX a. II pusėje. Daugumos jaunosios kartos pateikėjų įsitikinimu, iki šio amžiaus vaikas nepasirengęs susidurti su viešąja erdve tokia forma, kokią siūlo lopšelis-darželis. Akivaizdi tokios nuostatos sąsaja su dabar prieinama galimybe moteriai 2–3 metus būti vaiko priežiūros atostogose. Ši nuostata atskleidžia svarbų XXI a. atsiradusį kūdikio įtraukimo į viešąjį gyvenimą kultūros aspektą – įsitikinimą, kad kūdikis ir mažas vaikas viešajame gyvenime gali dalyvauti tik kartu su tėvais. Galima teigti, kad XXI a. pradžioje išliko XX a. pradžiai būdingas įsitikinimas – vaikas į viešąjį gyvenimą turi eiti palaipsniui, nors nuoseklumo supratimas ir labai pasikeitė.

Šiandienines tėvų nuostatas vaiko vedimo į viešumą klausimu lėmė daugybė veiksnių. Viena iš svarbesniųjų socioekonominio lygmens permainų – viešosios erdvės pasikeitimai. Šiandieniniame mieste matome daugybę erdvių, kuriose tėvai su vaikais yra laukiami.

(17) Eglė g. 1980, Molėtai.

(18) Jurga, g. 1981, Vilnius.

(19) Vilma, g. 1979, Vilnius.

Užsiėmimų vaikams organizavimas tapo atskira verslo šaka, populiariu reiškiniu – įrengti kempeliai vaikams kavinėse, parduotuvėse, organizuojami specialūs kino seansai, klasikinės muzikos koncertai tėvams su kūdikiais ir t. t.

Miestiečių tėvų su kūdikiais dalyvavimo viešajame gyvenime kultūrą galima sieti ir su miesto ekologinės aplinkos specifiška. Kaime ir didmiesčio priemiesčiuose gyvenančių mamų išsakytas teiginys, kad jos ir namie jaučiasi gerai, patvirtino mano patirtą jausmą, užsukus į jų namų aplinką su žaliuojančiu kiemu ir grynu oru. Didmiesčio daugiabučiuose gyvenančių mamų veržimasis į miesto viešąją erdvę visiškai suprantamas ir natūralus – jų gyvenamojoje aplinkoje nėra kiemo arba jame tvyro mašinų išmetamųjų dujų kvapas, girdisi nepertraukiamas miesto triukšmas. Tyrimo rezultatai rodo, kad šiandien populiariose tėvų kelionėse su kūdikiais į užsienį svarbią vietą užima buvimas gamtoje: prie jūros, kalnuose ar pan. Miestiečiai, keliaujantys su kūdikiais į svečias šalis, kaip vieną iš kelionių privalumų įvardijo galimybę su vaiku būti švarioje aplinkoje: *Jiems faina, kai daug smėlio prie jūros. <...> vasarą lauke tokiems mažiukams žymiai greičiau raida vyksta. Tu jį paguldai ant žolės, ant smėlio – žymiai greičiau pradėjo šliaužti, ropoti, stotis, sėstis. Dėl to man kelionės labai gerai* (20).

Naujos kūdikio vedimo į viešumą tradicijos susiformavimą galima aiškinti tuo, kad XX a. vis daugiau žmogaus gyvenimo sričių iš privačios erdvės buvo perkeltos į viešąją. Jau tarpukariu jaunimo susijimai iš privačios erdvės (ūkininko sodybos) persikėlė į visuomeninių ir politinių organizacijų steigiamus kultūros centrus [25, 39]. XX a. viduryje iš namų į medicinos įstaigas perkeltas gimdymas [14, 76]. Jaunosios kartos auklėjimo ir švietimo funkcija XX a. taip pat vis labiau perėjo iš šeimos į institucijų rankas [31, 16–20]. Naujosios institucijų sistemos kūrimas formavo naujus įpročius – žmogus su viešuoju pasauliu tapo vis labiau susijęs. Galima prielaida, kad ankstyvas kūdikio vedimas į viešąją erdvę – tai tiesiog dar viena žmogaus viešumo apraiška. XXI a. pradžioje išvirtinusių jaunų tėvų poreikį aktyviai dalyvauti viešajame gyvenime kartu su kūdikiais būtų galima aiškinti ne tik pasikeitusiomis buities ar socialinėmis aplinkybėmis. Dar viena priežastis – permainos idėjų, visuomenės tikslų ir vertybių srityse.

Pateikėjos – aktyvaus viešojo gyvenimo su kūdikiu šalininkės – mano, kad jau kūdikystėje vaiką reikia lavinti, patartina naudotis viešojoje erdvėje teikiamomis lavinimo paslaugomis. Iš 19 apklaustų vilniečių 10 teigė, kad su vaikais lankė kūdikiams ir vaikams skirtus edukacinius užsiėmimus: didžioji dalis – nuo metų, o atskirais atvejais – nuo pusės metų ar kelių mėnesių. Didžioji dalis kūdikius į mokyklėles vedusių mamų išsakė pagrindinį motyvą – čia vaikas tobulėja: *Visi tie būreliai – buvo mano mintis lavinti žmogų* (21).

Siekį jau kūdikystės tarpsniu vaiką sistemingai lavinti galbūt galima sieti ir su jaunosios tėvų kartos supratimu, kokiomis savybėmis turi pasižymėti jų atžala. Šios kartos pateikėjos dažniausiai minėjo tokias pageidaujamas vaiko savybes: kūrybingas, drąsus, laisvas, linksmas, savarankiškas, turintis savo nuomonę. Paminėtos ir aktyvią vaiko raišką pabrėžiančios savybės: nuolat kažkuo besidomintis, bendraujantis, nebijantis žmonių, gebantis padaryti savaip ir pakovoti už save. Iš 28 į klausimą „Kokie vaikai jums patinka?“ atsakiusių jaunosios kartos pateikėjų tik 3 mamos tvirtino, kad vaikas neturi per daug reikštis.

(20) Vilma, g. 1979, Vilnius.

(21) Rasa, g. 1980, Vilnius.

Kitas naujosios tradicijos besilaikančioms mamoms būdingas įsitikinimas – vaikui reikia suteikti kuo daugiau teigiamų įspūdžių, gerų emocijų. Šio tikslo taip pat dažnai siekiama pasitelkus miesto siūlomus vyksmus: *Labai norėjau jiems kažką labai gražaus parodyti. <...> Jo, į „Yamaha“ [ėjome]. Ta programa labai graži. <...> Visokie teigiami įspūdžiai. <...> padėti plunksnelę, ji pakyla, ir vėl ją pagauni. Arba visokie šokiai su skara. Mažiams. Imituojant jūrą, vandenį, vėją (22).*

Nuostatos, kad kūdikiui reikalinga ramybė, naujų elgesio taisyklių besilaikančios mamos nėra atmetusios. Tik jos ramybės nebesieja su namais. Jų įsitikinimu, išėjimas į viešumą kūdikio ramybės labai nesutrikdo: pavyzdžiui, nešyklė sudaro sąlygas kūdikiui nuolat būti priglundusiam prie mamos ir girdėti jos širdies ritmą, kas, šios kartos įsitikinimu, ir yra svarbiausia kūdikio ramybės sąlyga: *Tam vaikeluiui – ką, jis dar visai leliukas. Jis dažnai būna pririštas prie krūtinės, jo dar visai nesimato. Pamaitini, miega. <...> Jeigu yra mama šalia visą laiką, manau, jam nėra jokio skirtumo, ar jis lauke su mama tarp kitų žmonių, ar jis su mama namie atsisedęs (23).*

XXI a. pradžios jaunoji mamų karta dažnai pripažįsta, kad į viešumą einama ne tiek galvojant apie kūdikio poreikius ar jo raidą, kiek patys tėvai nori dalyvauti viešajame gyvenime: *Mano poreikis eiti į viešumą buvo labai didelis. <...> Vaikas labai gražiai integrovosi į visą tą gyvenimą. Pasakyčiau, kad su vaiko atsiradimu mūsų gyvenimas tapo tikrai aktyvesnis, o ne sėslesnis, kaip visi galvoja, kad vaikas atsiras ir gyvenimas baigsis (24).*

Vyresnės pateikėjos pažymi, kad jaunosios kartos poreikis išeiti į viešumą yra iš esmės naujas reiškinys, kuris jų kartai apskritai nebuvo būdingas: *Matai, jūsų supratimas yra visai visai kitas. Šiuolaikinėms moterims svarbiausias dalykas yra išeiti. O anksčiau to dalyko net nebuvo. <...> Man dabar taip visada juokinga. Mano dukra – oi, negaliu, man reikia išeiti. <...> Tai jau šiuolaikinis bruožas (25).*

Z. Baumanas teigia, kad vėlyvosios modernybės ar postmodernybės žmogui būdingas nuolatinis įspūdžių ieškojimas, išgyvenimų kolekcionavimas. Postmodernybėje pasaulis suvokiamas kaip juslių maistas. Ne kas kitas, o mobilumas tapo geidžiamiausia vertybe [3]. Būtent tokius bruožus išskiria ir Lietuvos visuomenėje pastaraisiais dešimtmečiais vykstančius procesus analizuojantys tyrėjai. R. Račiūnaitė-Paužuolienė teigia, kad šandieninis žmogus nuolat siekia pramogų, permainų, judėjimo ir įvairovės. Toks būvis šiuolaikinėje visuomenėje persismelkia į visas gyvenimo sritis [20, 212; 20, 225]. A. Vosyliūtė pabrėžia, kad *jaunimo patirtis ypač susijusi su judėjimu <...>. Keliautojo statusas, laikinumo vienoje vietoje jausmas persmelkia jų gyvenimo stilių ir netgi atspindi šio laikmečio dvasią [28, 205].*

Remiantis išsakytomis mintimis, galima daryti išvadą, kad XXI a. pradžioje populiarėjantis kūdikių įtraukimas į viešąjį gyvenimą – tai natūralus jaunų šeimų gyvenimo būdo nulemtas reiškinys, atitinkantis šiandieninius visuomenės tikslus ir vertybes.

IŠVADOS

Išanalizavus vaiko dalyvavimo viešajame gyvenime reiškinį XX–XXI a. Lietuvoje, galima teigti, kad aptariamuoju laikotarpiu labai pakito tėvų požiūris ir elgesys į kūdikio ir mažo (iki 3 metų) vaiko dalyvavimą viešajame gyvenime. XX a. buvo būdingas mažo vaiko

(22) Viktorija, g. 1973, Vilnius.

(23) Ingulė, g. 1983, Vilnius.

(24) Živilė, g. 1979, Vilnius.

(25) Danutė, g. 1949, Vilnius.

ribojimo nuo viešosios erdvės modelis. XXI a. pradžioje šis modelis pakito, naujojo pagrindinis bruožas – ankstyvas ir aktyvus vaiko įtraukimas į viešąjį gyvenimą. XX a. pradžiai būdingą nuostatą, kad vaiką su viešuoju pasauliu reikia pradėti aktyviau supažindinti nuo 4 metų, XX a. II pusėje pakeitė įsitikinimas, kad vaiką į viešumą reikia pradėti vesti nuo 3 metų, o XXI a. pradžioje – nuo pirmųjų mėnesių ar savaitių. XX a. pradžiai būdingas įsitikinimas, kad mažas vaikas yra itin imlus blogai akiai, XX a. II pusėje daugumos buvo atmetas, o vaiko ribojimas nuo viešumos aiškinamas ramios aplinkos poreikiu. XXI a. pradžioje ankstyvas vaiko įtraukimas į viešąjį gyvenimą motyvuojamas poreikiu vaiką lavinti. Pokyčiai vaiko viešumo klausimu sietini ir su pasikeitusiomis buitinėmis, ekonominėmis, socialinėmis sąlygomis, su naujomis vertybinėmis visuomenės nuostatomis. Aktyvus vaiko įtraukimas į viešąjį gyvenimą liudija, kad vertybėmis šių dienų Lietuvos visuomenėje yra tapęs mobilumas ir aktyvus viešasis gyvenimas. Šis reiškinys ypač būdingas XXI a. miesto kultūrai.

Gauta 2014 09 29
Priimta 2015 05 31

Šaltiniai

1. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus bylos: f. 81-137; 81-64; 81-31a; 81-172; 81-221; 81-1217; 81-1223.
2. Autorės asmeniniame archyve saugomi interviu.

Literatūra

- [1] BALIKIENĖ, Monika. *Tikėjimo bloga akimi raiška šiuolaikinėje Lietuvoje*: daktaro disertacija. Kaunas: VDU I-kla, 2012. 165 p.
- [2] BALYS, Jonas. *Raštai*. T. 5. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004. 246 p.
- [3] BAUMAN, Zygmunt. *Globalizacija: pasekmės žmogui*. Vilnius: Apostrofa, 2007. 207 p.
- [4] BYLAITĖ-ŽAKAITIENĖ, Andželika. *Lietuvių etiketas ir bendravimo kultūra XX amžiuje*. Klaipėda: KU I-kla, 2012. 375 p.
- [5] DARAŠKEVIČIENĖ, Audronė. Viešosios erdvės dalyvis – kūdikis. Iš: *Šventės šiuolaikiniame mieste*. Sudarė J. Mardosa. Vilnius, LEU I-kla, 2013, p. 150–161.
- [6] DUNDULIENĖ, Pranė. *Akys lietuvių pasaulėjautoje*. Vilnius: VU I-kla, 1992. 64 p.
- [7] DUNDULIENĖ, Pranė. *Senieji lietuvių šeimos papročiai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999. 283 p.
- [8] *Iš lietuvių kultūros istorijos*. T. 2. Atsakingoji redaktorė A. Vyšniauskaitė. Vilnius: Pergalė, 1959. 360 p.
- [9] LEVINE, A. Robert; DIXON, Suzanne; LEVINE, Sarah; RICHMAN, Amy; KEEFER, H. Constance; BRAZELTON, T. Berry; LEIDERMAN, P. Herbert. *Child Care and Culture: Lessons from Africa*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 346 p.
- [10] *Lietuvių etnografijos bruožai*. Redagavo A. Vyšniauskaitė. Vilnius, Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros I-kla, 1964. 684 p.
- [11] MACIJAUSKAITĖ-BONDA, Jurgita. *Vaikas lietuvių pasakose ir sakmėse: palikuonis ir ypatingas žmogus*: daktaro disertacija. Kaunas: VDU I-kla, 2009. 147 p.
- [12] MARCINKEVIČIENĖ, Dalia. Būti mama: vaikų priežiūros strategijos sovietinėje Lietuvoje 1945–1970-aisiais metais. *Liaudies kultūra*, 2008, Nr. 6, p. 31–40.
- [13] PAUKŠTYTĖ, Rasa. *Gimtuvės ir krikščynos Lietuvos kaimo gyvenime*. Vilnius: Diemedžio I-kla, 1999. 172 p.

- [14] PAUKŠTYTĖ-ŠAKNIENĖ, Rasa. Lokalinės kultūros struktūrinės kaitos kontūrai: gimtųjų papročių ciklas XX a. Dzūkijoje. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2002, Nr. 2(11), p. 71–88.
- [15] PAUKŠTYTĖ-ŠAKNIENĖ, Rasa. Vaiko gimties socialinio įteisinimo papročiai. Iš: *Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai*. Sudarė Ž. Šaknys. Vilnius: LII I-kla, 2007, p. 17–64.
- [16] PAUKŠTYTĖ-ŠAKNIENĖ, Rasa. Gimtuvės. Iš: *Lietuvių šeima ir papročiai*. Vilnius: Mintis, 2008, p. 434–482.
- [17] PAUKŠTYTĖ-ŠAKNIENĖ, Rasa. Vaiko gimties socialinio įteisinimo papročiai. Iš: *Lietuvos kultūra: Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai*. Sudarė Ž. Šaknys. Vilnius: LII I-kla, 2009, p. 17–62.
- [18] PAUKŠTYTĖ-ŠAKNIENĖ, Rasa. Vaiko gimties socialinio įteisinimo papročiai. Iš: *Lietuvos kultūra: Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos papročiai*. Sudarė Ž. Šaknys. Vilnius: LII I-kla, 2012, p. 19–76.
- [19] RAČIŪNAITĖ, Rasa. *Moteris tradicinėje lietuvių kultūroje*. Kaunas: MMII, 2002. 164 p.
- [20] RAČIŪNAITĖ-PAUŽUOLIENĖ, Rasa. *Lietuvių šeima vertybių sankirtoje*. Kaunas: VDU I-kla, 2012. 287 p.
- [21] STONKUVIENĖ, Irena. Dorinis vaikų auklėjimas lietuvių valstiečių šeimoje XX a. pirmojoje pusėje, *Acta Pedagogica Vilnensia*, 2000, Nr. 7, p. 71–91.
- [22] STONKUVIENĖ, Irena. Lietuvos kaimo bendruomenės vaidmuo vaikų socializacijoje (XX a. pirmoji pusė), *Pedagogika*, 2002, Nr. 60, p. 60–65.
- [23] STONKUVIENĖ, Irena. *Augti Lietuvoje: ugdymo kaip inkultūracijos eskizai*. Vilnius: VU I-kla, 2013. 350 p.
- [24] *Słownik etnologiczny*. Red. Z. Staszczak. Warszawa-Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987. 464 p.
- [25] ŠAKNYS, Žilvytis. „Kitoks laikas“ lietuvių jaunimo gyvenimo ritme. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2005, Nr. 5(14), p. 35–52.
- [26] VASILIAUSKAS, Romanas. *Lietuvių liaudies pedagogika – jaunosios kartos socializacijos fenomenas*. Vilnius: VPU I-kla, 2006. 214 p.
- [27] VĖLIUS, Norbertas. *Mitinės lietuvių sakmių būtybės: laimės, laumės, aitvarai, kaukai, raganos, burtininkai, vilktakai*. Vilnius: Vaga, 1977. 333 p.
- [28] VOSYLIŪTĖ, Anelė. Studentai ir socialinė tvarka. Iš: *Akademinis jaunimas: gyvenimo būdas ir vertybės*. Vilnius: VPU I-kla, 2005, p. 188–223.
- [29] VYŠNIAUSKAITĖ, Angelė. Pagarbos senimui tradicijos ir jų puoselėjimas lietuvių šeimoje. Iš: *Lietuvos šeima*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1994–1995, p. 238–241.
- [30] ŽILIONIS, Juozas. Švietimas Lietuvoje XX a.: praradimai ir atradimai, *Pedagogika*, 2002, Nr. 60, p. 16–20.

AUDRONĖ DARASKEVIČIENĖ

Child and public area. Parental beliefs in 20th–21st centuries

Summary

In the report various aspects of a child's (up to 3 years) participation in the public life in Lithuania of 20th–21st centuries are analyzed. The parental beliefs about the age of a child as appropriate to start the children's participation in the public life are discussed; the circumstances of the baby care, moral values of the society, community life issues that have been affecting the change of these beliefs are revealed.

The study revealed that parental attitudes to the child's participation in the public life and their behaviour during the discussed period significantly changed.

The twentieth century is characterised by restraining of the child from the public sphere. The child was raised at home, in the family environment. Children were not taken to the adult community gatherings in the Lithuanian rural culture in the beginning of the 20th century. Children had to leave the room when a guest came in a house. The age, when a child began to participate in more active public life, was 4 years old. Child's restriction of the public sphere in the beginning of the 20th century was related to the prevailing belief that the child is more protected from the malicious exposure to the evil eye people or mythical creatures in the home environment. Also it was related to the living conditions, values and aspirations characteristic to the culture typical for the beginning of the 20th century village and individual farmsteads.

The study revealed that the model of child's limitation from the public sphere was brought from the village to the city in the second half of the 20th century and prevailed there until the 9th decade. One of the main causes of this attitude was the belief that the encounter with the public space is detrimental to a young child's psyche. Yet, at that time we can also see many signs of liberalization of the attitudes concerning child's public life shaping. One of them – the right age to start participating in public life came to be considered the period of three years.

An emerging new model of child's participation in the public sphere is observed in the first decades of the 21st century. Its main feature is an early and active involvement of a child in the public life. The baby becomes a participant of the public life from the first months or weeks. The new culture of child's engagement in the public life, characteristic to the 21st century, can be attributed to significant changes in the child's household growing conditions, such as the new hygiene, baby transportation instruments, as well as new opportunities in the field of child's health, changes in the human living environment and changes in the public space. An important factor that influenced the change in the attitudes of parents is the transformation of societal values: the value of sedentary life, inherent to the beginning of the 20th century, was replaced by the value of mobility in the 21st century.

Formation of the new model is mostly supported by young single child families living in a big city. More conservative approach is acceptable to the older, having more children mothers, living in rural areas, small towns or city suburbs. However, in both cases, the same trend is evident – compared with the beginning of the 20th century, the child is much earlier and more actively involved in the public life.

Key words: baby, child, public sphere, public space